

6. Управление персоналом организации : учеб. / под ред. А.Я. Кибанова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 638 с.
7. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу: навч.-практ. посіб./ М.І. Мурашко; 2ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 312 с
8. Слинков В.Н. Персонал и его менеджмент: практические рекомендации / В.Н. Слинков. – К.: КНТ, 2007. – 476 с.
9. Магура М.И. Оценка работы персонала / М.И. Магура, М.Б. Курбатова. – М.: ЗАО Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2001. – 144 с.

***Summary.** The author investigated the nature of effectiveness evaluation of personnel and theoretical aspects of the calculation of the current economic conditions. The conclusion is substantiated about the necessity of that influence defining of economic efficiency and social effectiveness evaluation of personnel.*

***Key words:** effect, efficiency, effectiveness evaluation of personnel, economic efficiency, social efficiency.*

УДК 316.454.4:321.7

Гриненко А.М.,
к.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,

Кирилюк В.В.,
асистент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

У статті досліджено суть та значення соціальної згуртованості суспільства в умовах демократії. Розглянуто стан соціальної згуртованості українського суспільства та визначено основні причини низького його рівня розвитку. Запропоновано можливі шляхи підвищення рівня соціальної згуртованості в Україні в аспекті демократичних перетворень.

***Ключові слова:** соціальна згуртованість, демократія, соціальна політика, соціальне залучення.*

Постановка проблеми. Значна частина досліджень соціальної згуртованості в сучасних суспільствах зосереджена на змінах, які відбуваються у світі, фрагментованому егоцентричною

індивідуалізацією. Такий підхід пов'язаний із втратою почуття належності та національної спільноти, байдужістю до спільного блага, занепадом традиційних орієнтирів та експансією інформаційних систем у купі з бажанням до дедалі ширшого асортименту споживчих товарів. Нас цікавить, як за таких умов розвивається соціальна згуртованість в умовах досконалої демократії та недосконалої демократії – до таких можна віднести і Україну.

Аналіз останніх досліджень. Соціальну згуртованість суспільства та її багатогранні аспекти досліджують останнім часом досить багато вчених, адже тема є надзвичайно цікава та актуальна. Найбільший внесок у дослідження теми соціальної згуртованості зробили відповідні інститути – Рада Європи та Організація Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР). Щодо саме напряму соціальної згуртованості і демократії, то тут одними із найобґрунтованіших є праці вчених Бернарду Соржа та Даніло Мартучеллі, результати яких були використані у даній статті.

Мета статті полягає у відображенні соціальної згуртованості суспільства у поєднанні з демократією та її складовими і існуючими в ній проблемами.

Виклад основного матеріалу. Актуальність створення і впровадження концепції соціальної згуртованості, соціальної консолідації зумовлена необхідністю зниження напруги в суспільствах, які вимушені шукати способи оптимального реагування на виклики сучасності. До таких викликів можливо, наприклад, віднести наступне: значна нерівність доходів (інколи в десятки разів); поляризація людей згідно їх економічного статусу; відсутність стабільної зайнятості і т.д. Незадоволеність людей якістю свого життя виступає одним із основних факторів низької згуртованості суспільства, генерує основу для соціокультурної, економічної дестабілізації та виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз стійкого розвитку держави. В результаті, сукупність проблем людей згуртовує їх для масового суспільного протесту [5, с. 267]. Таким прикладом може бути Революція Гідності, яка згуртувала людей через бездіяльність влади, поганий економічний та соціальний стан в нашій країні.

Рада Європи під соціальною згуртованістю розуміє здатність суспільства забезпечувати добробут своїх членів, зводити до мінімуму нерівність і уникати поляризації суспільства. Згуртоване суспільство розглядається як громада, яка складається з вільних громадян, які виконують спільні завдання демократичним шляхом [2, с. 261].

Основними чинниками формування соціальної згуртованості суспільства виступають довіра та соціальний капітал. Згідно з теорією довіри та соціального капіталу, яка останнім часом розвивається представниками як соціологічної, так і економічної науки, ключовою характеристикою розвитку людського суспільства, яка має прояв як на індивідуальному, так і на інших рівнях, включаючи міждержавний, є

довіра. Як стверджує один із фундаторів теорії, американський соціолог Френсіс Фукуяма, успішне функціонування конкретного суспільства залежить не тільки і не стільки від реалізації на практиці ринкових принципів і механізмів, а й від загальнопоширеного елемента культури – рівня довіри, що існує в суспільстві [4, с. 225].

В процесі дослідження ми зіткнулись з «проблемою порівняння». Суть її полягає в тому, що практично орієнтоване українське суспільствознавство (соціологія, політологія, економіка) залишається в полоні еволюціоністського мислення, здебільшого зіставляючи параметри українського суспільства із суспільствами Західної Європи і цим самим не враховує значущості відмінностей між статусом українського й західноєвропейського суспільств у глобальній ієрархії взаємозалежностей. Суперечність цього підходу в тому, що українське суспільство з огляду на його статус у глобальній ієрархії не має в розпорядженні таких самих ресурсів, як західні суспільства. При цьому воно змушене бути залученим у не вигідні обміни (тобто взаємозалежності) з ними.

Для прикладу, міграційний відтік (вихід) кваліфікованих кадрів за межі України в західні суспільства означає, що технологічну модернізацію, реформу державного апарату та підвищення рівня життя (в ситуації старіння населення) доводиться здійснювати в умовах, які кардинально відрізняються від схожого досвіду західних суспільств, котрі ніколи не потерпали від відтоку, а натомість завжди могли розраховувати на притік кадрів. Аналогічно через те саме глобальне становище уряд України не має в розпорядженні настільки ефективних інструментів монетарної політики, як західні уряди, щоб використовувати їх для виходу з економічної кризи.

Аналіз соціальної згуртованості в Україні повинен прояснити її зв'язок з демократією. Якщо в Європі демократія – утверджений факт, то в нашій країні навпроти цього слова треба ставити знак запитання. Згідно соціологічної теорії, всі суспільства породжують ту чи іншу форму соціальної згуртованості. Інакше вони б навіть не існували. Проте механізми забезпечення соціальної згуртованості варіюються в залежності від історії та типу суспільства. В складних суспільствах вони проявляються в існуванні універсумів переконань і цінностей, спільних (хоч і різною мірою) для всіх членів суспільства, а також у системах авторитету, закорінених у консенсусних нормах і системах примусу, які гарантують функціонування встановленого порядку. Так само багато існує різних механізмів соціальної дезінтеграції. Вони бувають продуктами ексклюзії, аномічного насилля, або авторитарних ідеологій.

В цілому нас цікавить соціальна згуртованість в умовах демократії – як досконалої так і недосконалої. Йдеться про процеси і механізми, які можуть ослабити або зміцнити віру в демократичні цінності й практики як спосіб розв'язання соціальних конфліктів і забезпечення спільного блага. Сучасні суспільства постійно модифікуються, а це означає, що

якись форми соціальності постійно розкладаються та поступаються новим механізмам інтеграції, в якій кардинальну роль відіграють участь і вимоги громадян.

Дослідивши рівень соціальної згуртованості українського суспільства, згідно розробленої нами методології, ми можемо зробити висновок – він знаходиться на середньому рівні (індекс соціальної згуртованості – 0,58).

Проблематика соціальної згуртованості надзвичайно широка – починаючи від того, що у чинних в Україні законодавчих і нормативних актах вона ще й досі не знайшла закріплення та постановки щодо цілеспрямованого розв'язання і закінчуючи низькою ефективністю соціальної політики та економічним станом країни.

Однією із перших і основних причин невисокого рівня соціальної згуртованості суспільства є надмірна диференціація доходів населення. Адже, саме доходи населення традиційно виступають базовою складовою виміру соціально-економічної нерівності у суспільстві. Проблема нерівності тісно пов'язана із проблемою соціальної згуртованості, соціального залучення, суспільної довіри. Надмірна соціальна нерівність, що, як правило, продукує суспільну роз'єднаність, стримує людський розвиток та перешкоджає прогресу. Усвідомлення матеріальної нерівності поглиблюється, коли у суспільстві досягнення певного рівня престижу, влади, статусу сприймається невинуватим і несправедливим.

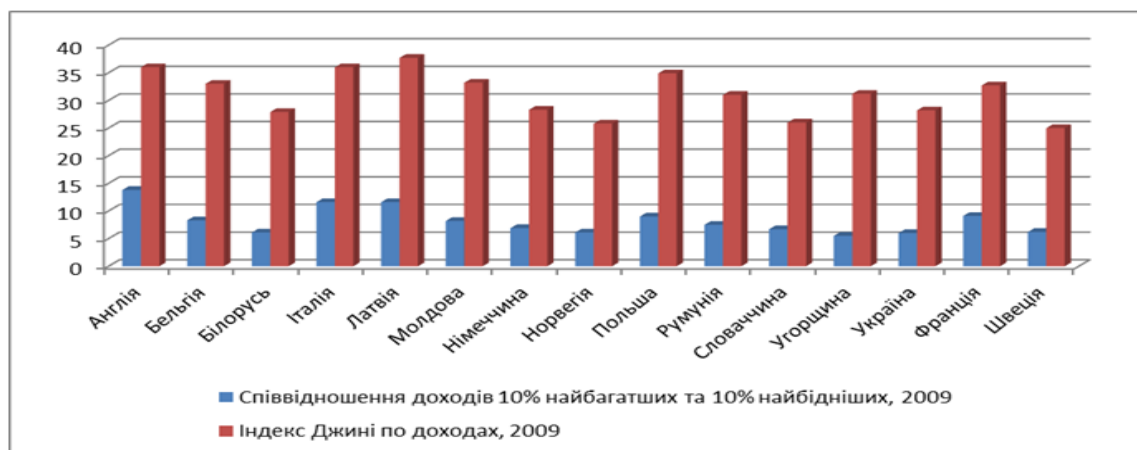

Рис. 1. Нерівність доходів в Україні та країнах Європи [1, с. 93]

Джерело: складено авторами

Економічна нерівність в Україні є цікавим феноменом. З одного боку, за офіційними статистичними даними наша країна є дуже рівноправною серед інших країн, з іншого – навколишня реальність та самопочуття населення не дуже це підтверджують. За даними ООН, частка 10% найбагатших українців у сукупному доході становила близько 22,5%, а 10% найбідніших – 3,8%. Розрив може здатися великим – багаті отримують в 6 разів вищий дохід, ніж бідні – проте в більшості країн цей розрив ще більший. Навіть у

відомій своєю щедрою соціальною підтримкою Швеції він дорівнює 6,2, тобто трохи більше, ніж в Україні (Рис.1).

В таких країнах Східної Європи, як Польща та Латвія, співвідношення між доходом 10% найбагатших та 10% найбідніших рівне, відповідно, 9 та 10,3, тобто значно вище ніж в Україні. Навіть державно-капіталістична Білорусь, в якій майже відсутній великий приватний бізнес, має співвідношення доходів між найбагатшими та найбіднішими на рівні 6,1, все ще вище за Україну [1, с. 93].

Наступною причиною низького рівня соціальної згуртованості є криза довіри громадян до влади та основних соціальних інститутів. Криза інституціональної легітимності влади посилюється нівеляцією демократичних процедур легітимації влади, перш за все – виборчих механізмів у політичному процесі. Попри високу оцінку значення виборів загалом, стосовно виборів в Україні населення здебільшого вважає, що вони проводяться лише задля створення видимості демократії, якої у нас насправді немає. Головну причину, що заважає стати виборам в Україні справді демократичним механізмом, населення вбачає у тому, що народні обранці не виконують своїх передвиборчих обіцянок.

В основі причин, які зумовлюють низький рівень довіри громадян до органів влади лежать ряд чинників, які ми узагальнили у вигляді таблиці (Таблиця 1)

Таблиця 1

**Основні чинники низького рівня довіри громадян до органів
влади**

№ п.п	Причини низького рівня довіри громадян до органів влади
1	скептицизм та незадоволення населення діяльністю як державних органів влади, так і політичних партій
2	поширення у суспільстві атмосфери розчарувань, зумовленої невинуватістю сподівань, які мали місце під час президентських та парламентських виборів
3	відсутність дієвих механізмів політичної відповідальності політичних сил, що формують політику держави
4	постійні конфлікти між представниками політичної еліти
5	низька інституціональна спроможність громадян впливати на політичний процес
6	політична корупція на всіх рівнях влади та зростання ознак непрозорості і закритості від громадськості процесу прийняття управлінських рішень
7	низька ефективність соціально-економічної політики уряду
8	спекуляції та піар політиків на темі військових дій на Донбасі

Джерело: розробка авторів

На нашу думку, криза довіри до влади (криза легітимності влади) на нинішньому етапі носить системний характер. Інтегральними складовими її прояву є: низький рівень довіри громадян (наявність тенденцій до подальшого падіння) до базових інститутів політичної системи, які мають первинне джерело легітимності (отримують легітимізацію в результаті прямого волевиявлення населення) –

Президент, Верховна Рада, політичні партії; нівелювання у громадській думці значення електоральних процедур впливу на політичний процес; зростання протестних настроїв громадян, що виявляється в їхній дедалі більшій готовності брати участь у неінституціалізованих масових протестних акціях, метою яких є опір політиці органів державної влади; погіршення іміджу України як держави на міжнародному рівні.

Соціальна згуртованість українського суспільства залишається на низькому рівні, незважаючи на ряд позитивних демократичних змін з часу набуття незалежності України. Якщо в Європі демократія – утверджений факт, то у нашій країні навпроти цього слова досі потрібно ставити знак питання. Адже у нашому суспільстві, де політична система характеризується неабиякими обмеженнями, відсутністю як такої політичної еліти, розвитку демократичних основ перешкоджають корупція та бюрократія.

Ключовим у підвищенні рівня соціальної згуртованості суспільства, на нашу думку, повинна стати соціальна політика. Соціальна політика в сучасних умовах є універсальною, необхідною і функціонально значущою сферою життєдіяльності суспільства, особливо для підвищення рівня соціальної згуртованості суспільства. Її об'єктивний характер і масштаби реалізації обумовлюються високим, а іноді і надмірним рівнем соціальної диференціації і складністю соціальних відносин у суспільствах сучасного типу, що вимагають постійних зусиль у напрямі їхнього регулювання як факторів суспільного розвитку.

Висновки. Грунтовний аналіз причин такого стану соціальної згуртованості суспільства в Україні показав, що рівень соціальної згуртованості українського суспільства залишається не високим унаслідок зростаючої соціальної нерівності, корупції, тіньової економіки, низького рівня довіри населення до інститутів влади та інших інститутів, масових проявів соціальної дезінтеграції, ерозії соціальної солідарності та цінностей праці.

Визначальну роль, на нашу думку, в процесі становлення та розвитку соціальної згуртованості суспільства в умовах демократії, відіграє соціальна політика держави. Низька ефективність соціальної політики в Україні зумовлена багатьма факторами. Так, неефективність соціальних реформ визначається тим, що розпочинали проводились вони в рамках патерналістської парадигми управління, за якої влада завжди була всемогутньою, а суспільство виступало як її об'єкт. Як наслідок, багато хто в сучасній Україні розчарований соціальною політикою держави, відсутністю зростання рівня життя населення, ще дехто розгублений, частина громадян ще чогось сподівається від держави, а частина так і не знає як себе найкраще реалізувати в умовах швидких суспільних трансформацій. Зміна підходів щодо соціальної політики в Україні повинна стати основою для зміцнення соціальної згуртованості та прогресивного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Гриненко А.М., Кирилюк В.В. Надмірна нерівність доходів населення України як дестабілізуючий фактор соціальної згуртованості суспільства. Соціально-трудова відносина: теорія та практика / збірник наукових праць. – К.: КНЕУ, 2015. – № 1(9). – С. 91-98
2. Гриненко А.М., Кирилюк В.В. Соціальна згуртованість суспільства: соціально-політичний аспект / Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 8. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2013. – С. 261-264
3. Кирилюк В.В. Основні чинники формування соціальної згуртованості суспільства / Кирилюк В.В. // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія «Економіка». – Одеса: Видавничий дім «Гельветика». – 2014. – Т. 19. – № 2(5). – С. 55-59
4. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: етап відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія / А.М.Колот. – К.: КНЕУ, 2010. – 251 с.
5. Сорж Б. Латиноамериканський виклик: Соціальна згуртованість і демократія / Бернару Сорж, Даніло Мартучеллі; пер. з порт. та англ. Т.Цимбал. – Львів : Кальварія ; К.: Ніка-Центр, 2014. – 288 с.

***Summary.** In the article the essence and importance of social cohesion of society in a democracy. The state social cohesion Ukrainian society and the main reasons for its low level. The possible ways to enhance social cohesion in Ukraine.*

***Key words:** social cohesion, democracy, social policy, social inclusion.*

УДК 331

Лусак В.Ю.,

к.е.н., доцент, декан економічного факультету

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський,

Хомин О.Й.,

к.е.н., доцент, професор кафедри соціальних дисциплін

Львівського державного університету внутрішніх справ,

м. Львів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У статті розглядаються системи управління мотивацією людського капіталу та їх вплив на діяльність підприємств. Аналізуються форми мотивації та вплив матеріальної мотивації на продуктивність праці людського капіталу

***Ключові слова:** мотив, мотивація, матеріальна мотивація, управління мотивацією, мотиваційні системи, мотиваційний процес, персонал, людський капітал.*